

Masarykova univerzita

Filozofická fakulta

MUNI

Ústav pedagogických věd

Pedagogika

Ondřej Smrčka

Příčiny dropoutu v sekundárním vzdělávání z pohledu pohlaví

Ročníková práce

Vedoucí práce: Tomáš Lintner, MA

Brno

2020

Abstrakt

Ročníková práce se zabývá příčinami dropoutu v sekundárním vzdělávání z pohledu pohlaví. V první části práce vymezuje pojem dropout a vysvětluje faktory, za kterých k dropoutu dochází. Dále uvádí, jakým způsobem dropout ovlivňuje rodina, školní zapojení a delikventní chování. Druhá část práce se věnuje popisem rozdílů v dropoutu dívek a chlapců. Nejprve hledá rozdíly v rámci push, pull a falling out faktorů, pokračuje identifikováním rizik těhotenství během studia, a nakonec popisuje dropout způsobený problémovým chováním. Práce také nastiňuje problém učitelů, kteří svým chováním znevýhodňují jedno pohlaví před druhým. Na základě empirických studií přichází práce se zjištěním, že chlapci a dívky jsou více či méně zranitelní vůči různým formám dropoutu a tyto formy v závěru diskutuje.

Klíčová slova: dropout, předčasný odchod ze školy, sekundární vzdělávání, pohlaví

Abstract

This work deals with the causes of dropout in secondary education from a gender perspective. The first chapter defines the concept of dropout and explains factors, which lead to dropout. Further work describes how family, school engagement, and delinquent behavior affect dropout. The second chapter describes the differences from a gender perspective within the push, pull, and falling out factors, further within pregnancy and problem behavior. Subsequently, this work describes how teachers' perceptions of gender favor one over the other. According to empirical studies, boys and girls are more or less vulnerable to different forms of dropout.

Keywords: dropout, early school leaving, secondary education, gender

Obsah

ÚVOD	4
1. DROPOUT – FAKTORY A TEORIE.....	5
1.1 Vliv rodiny	5
1.2 Školní zapojení a delikventní chování.....	5
2. Pohlaví a jeho souvislost s dropoutem.....	6
2.1 Rozdíly v dropoutu u chlapců a dívek.....	6
2.1.1 Push, pull a falling out faktory	6
2.1.2 Těhotenství.....	7
2.1.3 Problémy s chováním.....	8
2.2 Rozdílné vnímání pohlaví u učitelů	9
2.3 Formy dropoutu	10
ZÁVĚR	11
SEZNAM LITERATURY	11

Úvod

V ročníkové práci rozebírám předčasné odchody chlapců a dívek ze střední školy. Dropoutu, jak se v odborné literatuře předčasný odchod označuje, čelí dívky a chlapci rozdílným způsobem a zároveň různé jeho formy ohrožují jedno pohlaví více než druhé. Dropout je zároveň složitý proces, který může započít ještě dlouho předtím, než k samotnému předčasnému odchodu dojde, jelikož v procesu dropoutu není zapojen pouze samotný student, ale i učitelé, škola, rodina, spolužáci a studentovo okolí. Dropout sebou pro studenty nese zvýšené riziko nižšího socioekonomického statusu (dále jen SES) a často je důvodem snížení kvality života, oproti studentům s dokončeným středním vzděláním. Nalezení a pochopení forem dropoutu pro jednotlivá pohlaví, je proto důležité pro poskytnutí včasné pomoci k jeho zabránění.

V práci si kladu za cíl představit a vysvětlit nejčastější formy dropoutu, kterým čelí dívky a chlapci a určit, zda jedno pohlaví ohrožuje dropout více než druhé. Nejprve definuji dropout a vysvětluji push, pull a falling out faktory. Dále popisuji vliv rodiny na dropout a v závěru první kapitoly dokládám důležitost školního zapojení a delikventního chování ve spojení s dropoutem. V druhé části ročníkové práce se již věnuji dropoutu z pohledu pohlaví. První podkapitolou rozebírám rozdíly mezi chlapci a dívkami podle push, pull a falling out faktorů, pokračuji popisem rizika těhotenství během studia a dále popisem problémového chování. V neposlední řadě se věnuji učitelům, kteří podle aktuálních výzkumů svým chováním znevýhodňují jedno pohlaví před druhým. Na závěr ročníkové práce v přehledné tabulce shrnuji formy dropoutu a diskutuji, které pohlaví je jimi více ohroženo a které pohlaví čelí dropoutu častěji.

1. Dropout – faktory a teorie

Již v úvodu zaznělo, že dropout označuje v odborné terminologii předčasný odchod ze školy. Typicky dropout zahrnuje ty jedince, kteří nedokončili střední, případně vysokou školu. Příčin dropoutu potom může být několik. Základním rámcem popisu příčin dropoutu, jsou tzv. push, pull a falling out faktory. Za tímto rámcem stojí autoři Jordan et al. (1994) a Watt a Roessingh. Jordan push faktory popisuje jako faktory, které vycházejí ze samotné školy a mají negativní efekt na studentovo propojení se školou, což má za následek odmítnutí se ve škole nadále angažovat. Znamená to tedy, že student v důsledku špatného chování, známek nebo vysoké absence nakonec školu opustí. Naproti tomu pull faktory vycházejí ze studenta a se školou souvisejí už jen minimálně. Student v tomto případě školu opouští např. kvůli nemoci, zaměstnání nebo těhotenství. S třetím typem faktoru falling out přišli Watt a Roessingh (in Doll et al., 2013). Jde o případ, kdy se studentovi dlouhodobě nedaří dosáhnout potřebných výsledků ve škole a nedostává se mu dostatečné podpory ze strany školy, ale ani ze strany rodiny a přátel.

1.1 Vliv rodiny

Rodinné zázemí má veliký vliv, jestli student studium dokončí, či nikoliv. Almås et al. (2016) ve svém výzkumu středoškoláků aspirujících ke studiu na vysoké škole konstatují, že pokud má student alespoň jednoho rodiče s vysokoškolským vzděláním, tak se jeho šance na dropout výrazně snižují. Závěry výzkumu Fernández-Suáreze et al. (2016) zas hovoří o tom, že pokud rodiče pro své děti nemají jasně nastaveny limity a pravidla, tak tyto děti jsou náchylnější k dropoutu, než pokud by nastaveny byly. Jak moc je rodinné zázemí důležité dále potvrzuje rozsáhlá meta-analýza 75 studií Gubbelse et al. (2019), která se pokusila identifikovat rizikové faktory vedoucí k dropoutu. Faktory v rodině, které významně souvisely s dropoutem byly tyto: nízká podpora ze strany rodičů, nízké zapojení rodičů ve škole, nízká rodičovská kontrola, nízký SES, nízká úroveň vzdělání rodičů, mnohočlenná rodina a rodiny, kde chyběl otec nebo matka.

1.2 Školní zapojení a delikventní chování

Důležitým faktorem souvisejícím s dropoutem je studentovo zapojení ve škole. Archambault et al. (2009) zkoumal studentovo zapojení jako konstrukt, skládající se z behaviorální složky, afektivní složky a kognitivní složky. Složky se potom týkaly: školní docházky a disciplíny; oblíbenosti školy; zájmu o akademickou práci; a vůli učit se jazyky a matematiku. V závěrech autoři hovoří o celkovém odloučení od školy jako o rizikovém faktoru souvisejícím s dropoutem. Avšak ze tří složek pouze behaviorální složka předpovídala dropout. Podobný výzkum v roce 2012 provedli Fallová a Roberts. Autoři zkoumali interakci mezi

školním zapojením studenta a dropoutem. Školní zapojení autoři rozlišovali na dva druhy. Behaviorální zapojení, které se týkalo docházky a problémového chování a akademické zapojení, které se týkalo snahy o co nejlepší známky, aktivity v hodinách a plnění domácích úkolů. Výsledky výzkumu pak prokázaly, že školní zapojení, tedy behaviorální i akademické, jsou klíčovými faktory při předpovídání dropoutu. Oproti prvnímu zmiňovanému výzkumu, tak autoři prokázali důležitost akademické (kognitivní) složky.

Se studentovým zapojením ve škole nebo přesněji řečeno odloučením je spojený neméně důležitý faktor – delikventní chování a užívání omamných látek. Touto problematikou se zabývala Henryová et al. (2012). V jejím výzkumu, o vlivu školního odloučení na dropout a delikventní chování, přichází se zjištěním, že školní odloučení má posilující efekt na problémové chování jedince. Z předchozího odstavce víme o nebezpečí školního odloučení na předčasný odchod ze školy, k tomu se přidává zvýšené riziko delikventního chování, pití alkoholu a užívání drog. Z výzkumů přitom jasně vyplývá, že takové chování je spojeno s vyšším rizikem dropoutu. (Fernández-Suárez et al. 2016; Gubbels et al. 2019) Oba tyto faktory, školní odloučení a delikventní chování, dávají v souvislost Wang s Fredricksovou (2014), když tvrdí, že u adolescentů, u kterých dochází ke školnímu odloučení, se zvyšuje i školní delikvence a užívání omamných látek, což vede k výrazně vyšší šanci na dropout.

2. Pohlaví a jeho souvislost s dropoutem

2.1 Rozdíly v dropoutu u chlapců a dívek

2.1.1 Push, pull a falling out faktory

Dívky mají vyšší školní úspěšnost což vede k nižší náchylnosti na dropout. Že si dívky vedou ve škole lépe dokazuje celá řada studií (Driessen & van Langen 2013; Duckworth & Seligman 2006). Výzkum Borgnové a Struffolinové (2017) se snažil najít vysvětlení v rámci push, pull a falling out faktorů na problém italských chlapců, kteří čelili vyššímu riziku předčasného odchodu ze školy, než kterému čelily dívky. Výsledky potom potvrdily, že chlapci skutečně častěji předčasně odcházejí ze školy, což se dalo částečně vysvětlit jejich nižší školní úspěšností – čím horší známky, tím vyšší šance na dropout, a to až o 21 %. Tento push faktor, který jsem popsal v první kapitole, byl navíc rizikový spíše pro chlapce, ve výsledku tak dívky prokazovaly vyšší odolnost vůči neúspěchu. V případě pull faktorů autorky žádné významné rozdíly mezi pohlavím nalezly, zde se však výzkum omezuje pouze na pracovní trh. V posledním faktoru, falling out, však opět našly statisticky významné rozdíly mezi dívkami a

chlapci. V rodinách, kde žádný z rodičů neměl vysokoškolský diplom, byli chlapci oproti dívkám ve vyšším riziku dropoutu. Vliv rodiny tak v případě chlapců hrál větší roli. Výsledky italských studentů kopírují výsledky těch amerických z výzkumu provedeném Stearnsnovou a Glenniovou (2006). I američtí chlapci odcházeli ze školy z akademických příčin častěji než dívky. Pokud byl důvodem dropoutu přechod do zaměstnání, tak žádné z pohlaví nevykazovalo vyšší riziko. Naopak v případě dropoutu z rodinných důvodů to byly dívky, které odcházely častěji.

Výzkumy, které by odporovaly datům z předchozího odstavce, se spíše liší v dílčích oblastech, než že by je kompletně vyvracely. Studie Freeneého a O'Connella (2012) zjišťovala ukazatele, za kterých irští středoškoláci plánují předčasně opustit školu. Pohlaví jako samostatný ukazatel studie neprokázala, avšak prokázala souvislost pohlaví s jinými ukazateli např. postoje vůči škole. Zde je důležité říct, že studie se ptala studentů na jejich intenci školu opustit/neopustit, namísto aby měřila skutečné odpadlíky. V případě pull faktoru odchodu ze školy z důvodu zaměstnání označuje výzkum Jordna et al. (1996) muže za náchylnější k tomuto faktoru. Mnohé novější výzkumy jsou však v těchto tvrzeních skromnější a mezi pohlavím nalézají jen minimální nebo nulové rozdíly (McNeal 2011; Stearns & Glennie 2006).

2.1.2 Těhotenství

Těhotenství u dívek je spojeno se zvýšeným rizikem předčasného odchodu ze školy. Důkazy o tom poskytla studie Grantové a Hallmanové (2008), která zkoumala souvislosti mezi dropoutem a těhotenstvím u jihoafrických dívek. Předčasně kvůli těhotenství ze školy odešlo více jak 70 % z dotázaných dívek ve věku 14–24 let. Podobná studie Stonerové et al. (2019) opět na jihoafrických dívkách uvádí, že dívky, které otěhotněly před nebo během školního roku, měly bez mála dvaapůlkrát vyšší šanci na dropout. Poslední důkazy podává studie Alemidové et al. (2006) ze tří brazilských měst a, ze zde zmíněných studií, jako jediná zahrnula do zkoumaného vzorku i chlapce. Z těhotných dívek, které si dítě ponechaly, odešlo ze školy 40 %, v případě dívek, které podstoupily potrat, odešlo 16 %. U chlapců byl důvodem dropoutu mnohem častěji zaměstnanecký poměr, ovšem v některých případech mohl být motivován plněním rodičovských povinností. V dalším odstavci popíšu, které faktory riziko otěhotnění během studia snižují, a které riziko naopak zvyšují.

Z mnoha výzkumů je patrné, že dívky, které pocházejí z rodin s vyššími příjmy, lepším rodinným zázemím a jsou zapojené ve škole, mají nižší riziko otěhotnění během studia, případně se s těhotenstvím dokážou lépe vyrovnat, aniž by školu opustily. Kasenová et al. (1998) v longitudinálním výzkumu sledovala životy adolescentů se zaměřením na jejich školní

zkušenosti, dropout, těhotenství a deviantní chování. Z výsledků vyplynulo, že vysoké IQ a SES snižuje riziko těhotenství během studia. Studie Manlovové (1998) potom uvádí celou řadu faktorů, snižující riziko těhotenství: podpora rodiny, chodění do školy s více zdroji, školní zapojení a spolupráce rodiny a školy. Podobně Grantová s Hallmanovou (2008) uvádějí nižší riziko těhotenství u dívek, které investují více energie do vzdělávání a snižuje to jejich šanci na dropout i pokud k těhotenství nakonec dojde. Naopak, dle jejich výsledků, špatné zkušenosti se školou, opakování ročníku nebo dočasný odchod ze školy riziko zvyšují. K těmto rizikovým faktorům ještě Stonerová (2019) přidala násilí a nízké aspirace do budoucnosti.

Bohužel se mi nepodařilo najít studie, které by souvislost těhotenství s dropoutem podpořily, případně nepodpořily v zemích Severní Ameriky a Evropy. Data jsou tak silně omezena převážně pro rozvojové země, a ještě více pro oblasti jižní Afriky. Dalším omezením je nízká schopnost porovnání s chlapci z důvodu limitovaného množství výzkumů, které by zahrnovali chlapce v podobných studiích. I přes tato omezení je patrné, že těhotenství během studia je pro dívky, a v některých případech pro chlapce, značný rizikový faktor, který může zapříčinit předčasný odchod ze školy. Předtím, než k takovému nechtěnému výsledku dojde, měla by škola a rodina využít všech svých prostředků, k pomoci dívce či chlapci se s obtížnou situací vyrovnat.

2.1.3 Problémy s chováním

V podkapitole 1.3 jsem popsal, jak školní zapojení a problémové chování souvisí s předčasným odchodem ze školy, nyní se na problémové chování podívám z pohledu pohlaví. Fortin et al. (2010) porovnal studenty s problémovým chováním, kteří předčasně opustili školu, podle pohlaví. Výsledky pak ukázaly velké rozdíly mezi dívkami a chlapci. Zatímco dívky, které vykazovaly problémové chování, předčasně opouštěly školu v 15 % případů, chlapci ji opouštěli více jak v 30 % případů. Studie bohužel nedokázala vysvětlit, proč k tomuto rozdílu došlo, až na dva faktory, kde chlapci se častěji pošťuchovali a byli častěji zapleteni do fyzické agrese, nenašli autoři mezi chlapci a dívkami rozdíly, které by vysvětlily dvakrát častější dropout u chlapců s problémovým chováním. Vysvětlení můžeme hledat ve výzkumu Kasenové (1998), ve kterém chlapci v rané dospělosti vykazovali vyšší výskyt problémového chování (kriminální činnost, alkoholismus, fyzická agrese) než dívky. Další důkazy ukázaly Stearnsová s Glenniovou (2006), kdy úspěšně předpověděly, že chlapci budou častěji než dívky opouštět školu z disciplinárních důvodů.

I když se výzkumy většinou shodují, že chlapci ve srovnání s dívkami opouštějí školu častěji kvůli problémům s chováním, tak není úplně jasné, co tento rozdíl způsobuje. Vyvstává

zde otázka, proč dívky opouštějí školu v menší míře kvůli chování, když rozdíly v problémovém chování oproti chlapcům jsou spíše nižší. Zde by mohly vstupovat do hry další faktory, které tyto výsledky ovlivňují. V podkapitole 2.1.1 uvádím, že dívky snáze odolávají školnímu neúspěchu, na vině by mohli být i samotní učitelé, kteří nevědomky nadržují dívkám a nevěnují jejich problémovému chování tolik pozornosti. Tomuto problému se budu věnovat v další kapitole.

2.2 Rozdílné vnímání pohlaví učiteli

Učitelé své chování vůči chlapcům a dívkám upravují, a to podle toho, jak které pohlaví vnímají. Cavacová et al. (2020) ve výzkumu o vnímání učitelů na skutečnost, že chlapci vykazovali vyšší dropout než dívky v jejich škole, ukázala, že někteří učitelé přisuzují rozdílné charakteristiky chlapcům a dívkám. Tito učitelé by se pak dali rozdělit do dvou skupin (i) učitelé, kteří rozpoznali, že dropout se týká víc chlapců než dívek a (ii) učitelé, kteří tento problém nerozpoznali. První skupina učitelů popisovala chlapce jako: nedospělé, neorganizované, neklidné, lehce ztráceli pozornost a nejevili dostatek zájmu, za zmínku jistě stojí, že dívky popisovali přesně opačně; druhá skupina přisuzovala chlapcům větší inteligenci, lepší schopnost argumentovat, lepší schopnost řešit problémy, a to vše ve srovnání s dívkami. K podobným výsledkům došla i Jarkovská (2013), k tomu ještě popsala situaci, ve které učitelka reagovala odlišným způsobem na zlobení chlapců a zlobení dívek. Učitelka „chlapeckému zlobení věnovala mnohem větší prostor, komentovala ho, vyjmenovávala negativní konsekvence, které může jejich chování mít.“ (Jarkovská, 2013, s. 167) Dívkám se pak dostalo pouze strohé odmítavé reakce. Rozdílnému hodnocení pohlaví se nevyhnuli ani učitelé z Finska. Krkovicová et al. (2014) ve svém výzkumu identifikovala, že učitelé hodnotili dívky jako ty lepší, a to jak ve finštině, tak v jejich potenciálu uspět ve škole.

Naproti tomu řada studií přinesla na problematiku jiný pohled. Výzkum Auwarterové a Arugueteové (2008) sledoval vliv pohlaví a SES u studentů na vnímání učitelů. Z výsledků výzkumu vyplynulo, že pohlaví hrálo roli pouze ve spojení se SES, nikoliv jako samostatný faktor. Učitelé pozitivněji vnímali chlapce s vyšším SES než ty s nižším. U dívek tomu bylo přesně naopak. Vliv pohlaví neprokázal ani výzkum de Boera et. al (2010). Autory zajímalo, jak učitelovo očekávání ovlivní studentův výkon. Zatímco studentovy charakteristiky jako IQ, aspirace rodičů, SES ad. měly významný efekt na to, jak s nimi učitel jednal, tak pohlaví studenta učitelovo jednání neovlivňovalo. Ani Gentrupová s Rjoskovou (2018), které se zaměřily na zvyšující se rozdíly ve školních výsledcích ve čtení a matematice mezi chlapci a

dívkami, neprokázaly, že by učitelé zvýhodňovali jedno nebo druhé pohlaví. Dokonce, podle jejich závěrů, učitelé nemají na zvyšující se rozdíly významnější vliv.

Prozatím není dostatečná opora ve výzkumech pro obecné konstatování, zda učitelé své chování upravují nebo nikoliv v závislosti na pohlaví studenta. Dá se předpokládat, že takové chování bude sociokulturně a hodnotově podmíněné, jednoduše řečeno v některých oblastech, zemích a školách se tak bude dít častěji a v jiných zase méně. Nebude potom takové tvrzení platit obecně. Přesto se potenciálně jedná o značný problém, který by bez včasné identifikace, mohl ovlivnit školní úspěchy studentů a studentek. Jaké dopady by mohlo upravování chování učitelů vůči pohlaví mít, budu diskutovat v poslední kapitole.

2.3 Formy dropoutu

Výzkumy v této práci ukazují, kterým formám dropoutu čelí dívky častěji než chlapci a naopak. Tyto formy shrnuje tabulka 1. Z tabulky by se mohlo zdát, že dívky a chlapci čelí dropoutu vyrovnaně, je ovšem třeba si uvědomit, že některé důvody ohrožují jedno pohlaví výrazně více než druhé pohlaví. Nejvíce je to vidět v problémovém chování, kde se empirické studie shodují, že chlapce ohrožuje dropoutem častěji než dívky, bohužel už studie nedokázaly jednoznačně vysvětlit, proč se tak děje. Podobně akademické neúspěchy znamenaly pro chlapce vyšší riziko a jsou častým důvodem předčasného odchodu ze školy, zároveň u chlapců hrál vliv rodiny větší roli. Pro dívky na druhou stranu bude těhotenství představovat vyšší riziko dropoutu, a to převážně v případech, kde se jim nedostane dostatečné podpory od rodiny a školy. I z rodinných důvodů dívky opouštěly školu častěji. Významné rozdíly mezi pohlavím nenašly novější studie v případě dropoutu v důsledku pracovního poměru během studia. Poslední formu dropoutu by mohli způsobovat učitelé, jestliže se, ať už vědomě či nevědomě, uchýlí ke stereotypizaci určitého pohlaví v jeho neprospěch. V praxi chlapci předem vnímaní učitelem jako ti zlobivější a méně inteligentní, budou znevýhodňováni před dívkami a stejně to bude platit i naopak. Nakonec odpověď na otázku, které pohlaví je ohroženější dropoutem, nelze z výzkumů jednoznačně formulovat, avšak studie naznačují, že v jednotlivých formách jsou to právě chlapci, kteří čelí dropoutu častěji.

Tabulka 1 – Srovnání forem dropoutu

Forma dropoutu:	Nižší akademická úspěšnost	Problémové chování	Zaměstnání během studia	Rodinné důvody	Těhotenství	Stereotypizace ze strany učitelů
Ohrožuje spíše:	Chlapce	Chlapce	Shodně dívky i chlapce	Dívky	Dívky	Shodně dívky i chlapce

Závěr

V ročníkové práci jsem se věnoval tématu dropoutu z pohledu pohlaví. Mým cílem bylo popsat a vysvětlit, jakým formám dropoutu čelí dívky a chlapci a které pohlaví ohrožuje dropout více. V první kapitole jsem definoval dropout a popsal základní faktory zapříčínující dropout. Pro lepší pochopení komplexnosti dropoutu, jsem do první kapitoly začlenil vliv rodiny na dropout a vysvětlil, jak školní zapojení a delikventní chování snižuje nebo naopak zvyšuje riziko předčasného odchodu ze školy. V druhé kapitole už jsem se věnoval dropoutu z pohledu pohlaví. Ukázalo se, že chlapci častěji opouštějí školu v důsledku akademického neúspěchu a zároveň vůči neúspěchu prokazují nižší odolnost než dívky. Také vliv rodiny u nich hrál větší roli. Dívky více čelily dropoutu z rodinných důvodů. V další části jsem se snažil popsat souvislost dropoutu s těhotenstvím. Těhotenství zde bylo rizikové hlavně pro dívky, chlapce ohrožovalo spíše nepřímo, když opouštěli školu kvůli zaměstnání, aby zabezpečili rodinu. Avšak v případě problémového chování byli chlapci opět náchylnější k dropoutu, studie bohužel nedokázaly vysvětlit, proč tomu tak bylo. V předposlední části podávám důkazy o tom, jak učitelé rozdílným vnímáním pohlaví upravují své chování vůči pohlaví. Prozatím nejsou jednoznačné důkazy k dispozici, ale studie naznačují, že učitelé nerovně zacházejí s chlapci a dívkami. Nakonec docházím k závěru, že spíše než se ptát, které pohlaví ohrožuje dropout více, je důležitější identifikovat formy dropoutu pro ně rizikovější a nabídnout včas mířenou pomoc, aby se odchodu ze školy zabránilo. Přesto empirické studie naznačují, že chlapci čelí těmto formám častěji a častěji pak předčasně opouštějí školu.

Seznam literatury

- Almås, I., Cappelen, A. W., Salvanes, K. G., Sørensen, E. Ø., & Tungodden, B. (2016) What explains the gender gap in college track dropout? Experimental and administrative evidence. *American Economic Review*, 106(5), 296–302. <http://dx.doi.org/10.1257/aer.p20161075>
- Almeida, Maria da Conceição C., Aquino, Estela M. L., & Barros, Antoniel Pinheiro de. (2006). School trajectory and teenage pregnancy in three Brazilian state capitals. *Cadernos de Saúde Pública*, 22(7), 1397–1409. <https://doi.org/10.1590/S0102-311X2006000700005>
- Archambault, I., Janosz, M., Fallu, J., & Pagani, L. S. (2009). Student engagement and its relationship with early high school dropout. *Journal of Adolescence*, 32(3), 651–670. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2008.06.007>
- Auwarter, A. E., & Aruguete, M. S. (2008). Effects of student gender and socioeconomic status on teacher perceptions. *The Journal of Educational Research*, 101(4), 243–246. <https://doi.org/10.3200/JOER.101.4.243-246>
- Borgna, C., & Struffolino, E. (2017). Pushed or pulled? Girls and boys facing early school leaving risk in Italy. *Social Science Research*, 61, 298–313. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2016.06.021>

- Cavaco, C., Alves, N., Guimarães, P., Feliciano, P., & Paulos, C. (2020). Teachers' perceptions of school failure and dropout from a gender perspective: (re)production of stereotypes in school. *Educational Research for Policy and Practice*. <https://doi.org/10.1007/s10671-020-09265-7>
- de Boer, H., Bosker, R. J., & van der Werf, M. P. C. (2010). Sustainability of teacher expectation bias effects on long-term student performance. *Journal of Educational Psychology*, *102*(1), 168–179. <https://doi.org/10.1037/a0017289>
- Doll, J. J., Eslami, Z., & Walters, L. (2013). Understanding why students drop out of high school, according to their own reports: Are they pushed or pulled, or do they fall out? A comparative analysis of seven nationally representative studies. *SAGE Open*, *3*(4) 1–15. <https://doi.org/10.1177/2158244013503834>
- Driessen, G., & van Langen, A. (2013). Gender differences in primary and secondary education: Are girls really outperforming boys? *International Review of Education*, *59*, 67–86. <https://doi.org/10.1007/s11159-013-9352-6>
- Duckworth, A. L., & Seligman, M. E. P. (2006). Self-discipline gives girls the edge: Gender in self-discipline, grades, and achievement test scores. *Journal of Educational Psychology*, *98*(1), 198–208. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.98.1.198>
- Fall, A.-M., & Roberts, G. (2012). High school dropouts: Interactions between social context, self-perceptions, school engagement, and student dropout. *Journal of Adolescence*, *35*(4), 787–798. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2011.11.004>
- Fernández-Suárez, A., Herrero, J., Pérez, B., Juarros-Basterretxea, J., & Rodríguez-Díaz, F. J. (2016). Risk factors for school dropout in a sample of juvenile offenders. *Frontiers in Psychology*, *7*(DEC). <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.01993>
- Fortin, L., Lessard, A., & Marcotte, D. (2010). Comparison by gender of students with behavior problems who dropped out of school. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, *2*(2), 5530–5538. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.03.902>
- Freeney, Y., & O'Connell, M. (2012). The predictors of the intention to leave school early among a representative sample of Irish second-level students. *British Educational Research Journal*, *38*(4), 557–574. <http://dx.doi.org/10.1080/01411926.2011.563838>
- Gentrup, S., & Rjosk, C. (2018). Pygmalion and the gender gap: do teacher expectations contribute to differences in achievement between boys and girls at the beginning of schooling? *Educational Research and Evaluation*, *24*, 295–323. <https://doi.org/10.1080/13803611.2018.1550840>
- Grant, M. J., & Hallman, K. K. (2008). Pregnancy-related school dropout and prior school performance in KwaZulu-Natal, South Africa. *Studies in Family Planning*, *39*(4), 369–382.
- Gubbels, J., van der Put, C. E. & Assink, M. (2019). Risk factors for school absenteeism and dropout: A meta-analytic review. *Journal of Youth and Adolescence*, *48*(5), 1637–1667. <https://doi.org/10.1007/s10964-019-01072-5>
- Henry, K. L., Knight, K. E., & Thornberry, T. P. (2012). School disengagement as a predictor of dropout, delinquency, and problem substance use during adolescence and early adulthood. *Journal of Youth and Adolescence*, *41*, 156–166. <https://doi.org/10.1007/s10964-011-9665-3>
- Jarkovská, L. (2013). *Gender před tabulí: etnografický výzkum genderové reprodukce v každodennosti školní třídy*. Masarykova univerzita.
- Jordan, W. J., Lara, J., & McPartland, J. M. (1994). *Exploring the complexity of early dropout causal structures* (Report no. CDS-R-48). Center for Research on Effective Schooling for Disadvantaged Students, The John Hopkins University.
- Jordan, W. J., Lara, J., & McPartland, J. M. (1996). Exploring the causes of early dropout among race-ethnic and gender groups. *Youth & Society*, *28*(1), 62–94. <https://doi.org/10.1177/0044118X96028001003>

- Kasen, S., Cohen, P., & Brook, J. S. (1998). Adolescent school experiences and dropout, adolescent pregnancy, and young adult deviant behavior. *Journal of Adolescent Research, 13*(1), 49–72. <https://doi.org/10.1177/0743554898131004>
- Krkovic, K., Greiff, S., Kupiainen, S., Vainikainen, M., & Hautamäki, J. (2014). Teacher evaluation of student ability: what roles do teacher gender, student gender, and their interaction play? *Educational Research, 56*(2), 244–257. <https://doi.org/10.1080/00131881.2014.898909>
- Manlove J. (1998). The influence of high school dropout and school disengagement on the risk of school-age pregnancy. *Journal of Research on Adolescence, 8*(2), 187–220. https://doi.org/10.1207/s15327795jra0802_2
- McNeal, R. B., Jr. (2011). Labor market effects on dropping out of high school: Variation by gender, race, and employment status. *Youth & Society, 43*(1), 305–332. <https://doi.org/10.1177/0044118X10363776>
- Stearns, E., & Glennie, E. J. (2006). When and why dropouts leave high school. *Youth & Society, 38*(1), 29–57. <https://doi.org/10.1177/0044118X05282764>
- Stoner, M. C. D., Rucinski, K. B., Edwards, J. K., Selin, A., Hughes, J. P., Wang, J., Agyei, Y., Gomez-Olive, F. X., MacPhail, C., Kahn, K., & Pettifor, A. (2019). The relationship between school dropout and pregnancy among adolescent girls and young women in South Africa: A HPTN 068 analysis. *Health Education & Behavior, 46*(4), 559–568. <https://doi.org/10.1177/1090198119831755>
- Wang, M.-T. & Fredricks, J. A. (2014). The reciprocal links between school engagement, youth problem behaviors, and school dropout during adolescence. *Child Development, 85*(2) 722–737. <https://doi.org/10.1111/cdev.12138>